

LINNAD JA SALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK«

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin
Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas. X aastakäik. Numbri hind 25 senti
Nr. 9 Veebruar 1938

SISU.

Perekonnaseisumuudete registreerimise süs-
teemidest — O. Angelus.
Päämaprobleem rahvusvahelisel linnade ja
kohalikkude valitsuste kongressil Pariisis
1937.
Mõnda Riia linna perekonnaseisuametist —
V. Avasalu.
Kroonika.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 9

X AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

Veebruar

1938

Perekonnaseisumuudete registreerimise süsteemidest.

O. Angelus.

Siseministeriumis on praegu käsil kehtiva Perekonnaseisuseaduse (RT 1925, 191/192, 110) muutmine ühenduses mitmesuguste tehniliste puuduste kõrvaldamisega, millised tähendatud seaduses on selle kehtivuse ajal ilmnunud, kusjuures aga kohe tuleb tähendada, et see seadus, mis meile tõi tähtsa murrangu perekonnaseisumuudete registreerimise korda, võrreldes endise ajaga, on ligi 12 aastat püsinud muutmatuna. Õige pikk aeg meie kiiresti muutuva elu-olu juures! Ühenduses tehniliste muudatustega kerib kahtlemata päevakorraks kogu perekonnaseisumuudete registreerimise süsteemi küsimus, mistõttu peatumegi lähemalt praegu üksikuis riikides kehtivate süsteemide juures.

Nagu teada, toimetasid keskajal ainult vaimulikud perekonnaseisumuudete registreerimist vastavate usuliste talituste näol (ristimine, laulatamine, matmine). Esimesi kodanlikke perekonnaseisuametnikke praegusaja mõttes leiame Hollandis XVI sajandi lõpul. Nimelt seati 1. aprillil 1580 Hollandi ja Lääne-Friisi provintsis sisse fakultatiivne kodanlike abielude registreerimise kord, arvestades neid pahesid, mis laulatamisel tõi endaga kaasa tolleaegse Hollandi elanikkude kuuluvus väga mitmesuguse usuõpetusega kirikusse. 1656. a. laiendati see kord üle kogu riigi. Perekonnaseisuametnikuks oli eriametnik („*secretaris*“), kes kodanlike abielusõlmimisi toimetas pürjermeistrite, kohtunikkude ja erikomissaride juuresolekul (nende komissaride ülesandeks oli kuulutada abielusoovist).

Veidi hiljem (24. augustil 1653) seati umbes samasugune kord sisse ka Inglismaal (Cromwell'i ajal), kusjuures perekonnaseisuametnikuks oli vastav rahukohtunik, kes kinnitas abielusõlmimisi, kuna eeltöid tegid eriametnikud. Hiljem pääsis sama kord kehtivusele ka Iiri- ja Šotimaal. 1660. a. muudeti see kord Stuart'ite võimulepääsmisega ja alles 1836. a. hakkas ta Britis kehtima uuesti.

Prantsusmaal, mille kord perekonnaseisumuudete registreerimise alal kodanlike võimude poolt sai eeskujuks teisile riikidele, seati kodanlik registreerimine sisse suure revolutsiooni ajal (20. aprillil 1792). See oli seda kergem, et Prantsusmaal püsis juba kaua enne revolutsiooni õpetus, mille järgi abielu, kui sakrament ja kui teatud leping kahe isiku vahel, on kaks isiasja. Selle tagajärjel vaadati preestrile, kui lepingu sõlmimisest osavõtjale, kui ilmaliku võimu organile. Prantsuse revolutsioon ei teinud seetõttu midagi muud, kui võttis need riigivõimu teostamise ülesanded vaimulikelt ja pani nad ilmalikele ametnikele ja nimelt omavalitsusametnikele.

Perekonnaseisumuudete registreerimise eraldamine kirikust on ajalooline nähe, millel olid ja on kahtlemata väga suured tagajärjed. Millal ja kuidas ta algas, nägime ülal. Ta pole aga veel lõppenud, ta pole üksikuis riikides ka teostatud kaugeltki mitte ühesuguses ulatuses.

Praegu leiame kultuurriikide seas neid, kus perekonnaseisuametniku ülesandeid täi-

davad ainult vaimulikud (näit. Rootsis). Sellest samm edasi on kodanliku abielusõlmimise lubatavakstunnustamine kirikliku laulatuse kõrval (näit. Soomes), kusjuures juhiseks on laulamine, erandiks — kodanlik registreerimine, mistõttu veel puuduvad täisvolilised perekonnaseisuametnikud ja abielusõlmimised loetakse seaduslikuks kinnitamisega kas vastava kohtuniku või mõne administratiivasutise vastava ametniku poolt. Sammuks edasi on paralleelregistreerimine, misjuures kiriklikud toimingud (ristimine, laulamine ja matmine) evivad sama jõu, kui kodanlike võimude poolt toimetatud sündide, abielude ja surmajuhtumite registreerimised (näit. Lätis, Taanis, Tšehhoslovakkias). Veel samm edasi eraldamise sihis ja meie jõuame inglise korra juurde, kus sündide ja surmajuhtumite registreerimine toimub kodanlike võimude poolt, abiellumine toimub kas abielu registreerimise teel kodanlike võimude poolt või laulatamise teel vaimulike poolt (Britis, Põhja-Ameerika Ühendriikides). Minnes edasi, on tegemist veel vaid kodanliku registreerimisega, mida aga riigi- või omavalitsusametnikkude kõrval võivad toimetada ka vaimulikud, kusjuures kodanlikule registreerimisele järgnev vaimulik talitus on ainult usuiline toiming, nii et näiteks laulamine ilma selle eel käiva abielu registreerimiseta ei tee meest ja naist veel seaduslikuks abielupaariks ja nende lapsi seaduslikus abielus sündinud lasteks (Eestis ja Liechtensteinis). Viimane samm perekonnaseisumuudete registreerimise eraldamises kirikust on muidugi puhtkodanlik registreerimine ainult riigi- või omavalitsusametnikkude poolt (näit. Saksas, Prantsusmaal, Itaalias, Helveetsias, Nõukogude Venemaal).

Peatudes üksikute riikide ja neis kehtivapandud süsteemide juures, tuleb märkida järgmist:

Rootsis, mille kord tunneb riigikirikut (rootsi kirik), on perekonnaseisuametnikeks vaimulikud — rootsi kirikuõpetajad. Erandina sellest üldreeglit võivad ka teiste usukoondiste vaimulikud olla teatud tingimustel

perekonnaseisuametnikeks; minu teada on senini see õigus antud ainult metodistidele.

Rootsi kiriku igas koguduses tuleb pidada järgmisi raamatuid: 1) koguduseraamat; 2) leidmatuteraamat; 3) koguduse piirkonda elunema asunute raamat; 4) koguduse piirkonnast lahkunute raamat ühes nimestikuga teisest kogudusest saabunud teadaandeist selle teise koguduse piirkonda elunema asumise kohta; 5) sünni- ja ristimisraamat; 6) leeriraamat; 7) kuulutamise- ja laulamisraamat; 8) surmajuhtumite- ja matmisraamat.

Nagu näitavad juba raamatute pealkirjad, peab iga Rootsis elunev isik (ka välismaalane) kuuluma rootsi kiriku ühte kogudusse, või kui ta näiteks lahusuliseks sinna ei kuulu, märgitakse ta rootsi kiriku ühe koguduse raamatusse elunevana selle koguduse piirkonnas. Need andmed leiduvad koguduseraamatus, kuhu 1915. a. seaduse järgi kirjutatakse kõik koguduse piirkonnas elunevad isikud (§ 3). Võõrusulised (s. o. rootsi kiriku alla mittekuuluvad isikud) ja välismaalased kantakse koguduseraamatusse ja peale selle veel perekonnanime, sünniaasta ja elukutse järgi erilisse nimestikesse koguduseraamatu lõppu. Välismaalane, kes on ev.-luteri usku, märgitakse raamatusse nagu kuuluv rootsi kiriku alla. Välismaalane-võõrusuline märgitakse nii välismaalaste kui võõrusuliste nimestikku. Ühe koguduse piirkonnast lahkumisel alaliseks elunemiseks teise koguduse piirkonnas peab teateid saatma kogudusele, mille piirkonnast tahetakse lahkuda, et saada väljaastumistunnistist, mida tuleb viivitamata pärast väljaastumist esitada selle koguduse vaimulikule, mille piirkonda asutakse elunema. Seadus näeb ette karistusi nende eeskirjade mitte-täitmisel. Asudes elunema välismaile, tuleb sellest jällegi teatada kirikuõpetajale.

Leidmatuteraamatusse märgitakse isikud, kes koguduse piirkonnast jäävalt lahkunud sellest oma kogudusele teatamata, või kes pole asunud elunema koguduse piirkonda, kuhu nad lubasid asuda elunema. Kõik eeskirjad, mis kehtivad maja kontrollraama-

tute kohta, kohaldatakse koguduseraamatu suhtes.

Peale ülaltähendatud raamatute võib kirikuõpetaja oma äranägemise järgi pidada ka armulaualkäimisraamatut. Võõrusuliste koguduses, mille vaimulikule on antud õigus pidada kirikuraamatuid, tuleb pidada sünni- ja surmajuhtumite- ja matmisraamatut. Võõrusundi õpetaja, kes laulatamist toimetanud, peab sellest viivitamata teatama selle rootsi kiriku koguduse õpetajale, kus naine on kantud kirikuraamatuisse või, kui ta neisse kuskil pole kantud, selle koguduse õpetajale, kus naine alaliselt eluneb. Koguduseraamatut, leidmatuteraamatut jne. võõrusulises kogudusis kunagi ei peeta, sest inimeste registreerimine elukoha koguduse järgi toimub, nagu ülal tähendatud, ainult rootsi kiriku kogudusis.

Soomes kodanlik registreerimine erandkorrana harilikust kiriklikust korrast pandi kehtima 22. detsembri 1917. a. seadustega, nimelt kodanikkude abielusõlmimiste seadusega ja tsiviilregistrite pidamise seadusega isikute kohta, kes ei kuulu ühessegi üldtunnustatud uskkonda; neiks üldtunnustatud uskkondadeks on ev.-luteri ja kreeka-katoliku usu kirikud.

Kodanlik perekonnaseisuamet abielude registreerimiseks luuakse tarvidust mööda. Vastav kihelkonnakohtunik või omavalitsus teeb ettepaneku vastavale õuekohtule, kes selle koos oma arvamusega esitab senati kohtuosakonnale. Viimasest sõltub perekonnaseisuameti ellukutsumine, samuti isiku määramine („selleks kohaseist Soome valimisõiguslikest kodanikest“) perekonnaseisuametnikuks. Asetäitja viimasele puhkuse, haiguse jne. puhul määrab õuekohus. Perekonnaseisuametnik asub kihelkonnakohtuniku juures ja tema ülesandeks on eeltööde tegemine abielu registreerimiseks, sest abiellumist „kinnitab“ kihelkonnakohtunik. Abiellumise soovist kuulutatakse sooviavalduse esitamise ja abiellujate päritolu kohal vähemalt kaks nädalat enne abielu sõlmimist. Kui üks abiellujaist või mõlemad kuuluvad

kiriku kogudusse, teatatakse abiellumise soovist vastavale kirikuõpetajale. Kuulutamise tähtaja möödumisel antakse abiellu astuda soovijaile vastav tunnistis, mis kehtib kolm kuud ja mille põhjal võib abielu registreerida igas Soome perekonnaseisuametis. Kihelkonnakohtuniku eitavale otsusele võib edasi kaevata senati kohtuosakonnale. Kui kihelkonnakohtunik kinnitab abiellumise, teatab perekonnaseisuametnik sellest vastavale registreerimisametnikule (vt. allpool) ühes kõigi vajaliste andmetega ja ühtlasi ka vastavale kogudusele märkuste tegemiseks kirikuraamatuis. Abielu registreerimisi võib toimetada ka väljaspool ametiruumi teatava tasu eest. Aasta jooksul kodanlikult abiellunute nimestik avaldatakse kohtuministeeriumi poolt üldiseks teadmiseks seadustekogus („*Suomen Asetuskokoelma*“).

Igas omavalitsuses on eriametnik, kes peab isikute kohta, kes ei kuulu ev.-luteri või kreeka-katoliku usu kirikusse, sünni-, abielu- ja surmaregistris (peale selle veel registreid kogukonnast lahkunute ja sinna tulnute kohta, kogukonda kuuluvate isikute kohta jne.). Sünni võib registreerida muide ka voliniku kaudu. Registreerimise tähtajaks on kaks kuud. Kui laps hiljem täisealisena astub mõne ev.-luteri või kreeka-katoliku usu kiriku koguduse liikmeks, on registreeritav ametnik kohustatud saatma kõik temal olevad andmed vastavale vaimulikule. Kui vastsündinu vanemad kuuluvad mõne teise kogukonna alla, on ametnik kohustatud andmeid vastsündinust saatma vastavale kogukonnale. Sellele registreerivale ametnikule tuleb teatada ka kodanlikest abiellumisist (vt. ülalpool). Kõnesolev eriametnik määratakse ametisse vastava omavalitsuse poolt, järelevalvekorras allub tema maahärrale, kes teda võib distsiplinaarselt karistada või raskemate süütegude puhul anda kohtu alla. Ametniku otsuste peale võib kaevata maahärrale, viimase otsuste peale senati majandusosakonnale.

Hispaanias (enne kodusõda) on kodanlik abiellumine lubatud vaid mittekatoliiklastele, kusjuures abielu registreerimiseks pii-

sab, kui üks pool esitab kirjaliku teadaande perekonnaseisuametnikule, et ta ei kuulu katoliku kirikusse. Kiriklikul abiellumisel on vajaline, et talituse juures viibiks kihelkonnakohtunik või mõni teine perekonnaseisuametnik, kes teeb kandeid perekonnaseisuregistrisse.

Lätis võivad vaimulikud, kel selleks on antud õigus abieluseadusega, laulatada kodanikke tsiviilõiguslike järeldustega, kusjuures nad on kohustatud kandma kirikuraamatuisse samad andmed, nagu perekonnaseisuametnikud abielu kodanikul registreerimisel oma raamatuisse. Kirikuraamatuisse kantakse vastava laulatamise kande juurde abiellunute ja kahe tunnistaja allkirjad. Kirikuraamatu kande ärakiri saadetakse ühes abielusoovist kuulutamise tunnistisega, kui kuulutamine toimus perekonnaseisuametniku kaudu, hiljemalt 14 päeva jooksul pärast laulatamist kohalikule perekonnaseisuametnikule.

Taanis on valik kirikliku või kodanliku abiellumise vahel samuti vaba ja iga kodaniku oma äranägemise asi. Vastandina Läti korrale, kus samuti kehtib paralleelregistreerimine, ei toimu abieluregistrite pidamine vaimulikkude ja perekonnaseisuametnikkude poolt ühtlaselt. Laulatamised kantakse vastavasse kirikuraamatusse, mille vorm läheb lahku perekonnaseisumeteis koostatavate aktide vormist. Kopenhaagenis registreerib kodanikke abiellumisi linna magistraat, teisis linnades — kohalik pürjermeister, maal — omavalitsuse esimees.

Tšehhoslovakkias kehtib alates 1919. a. samuti paralleelregistreerimine. Kodanikke abielusid sõlmib maal vastava maakonnavalitsuse perekonnaseisuametnik ja linnades — vastava linnavalitsuse perekonnaseisuametnik. Abielu sõlmimisest võtab osa peale perekonnaseisuametniku ja kahe tunnistaja veel vannutatud asjaajaja. Abielu sõlmimise üle koostatakse protokoll, millele kirjutavad alla abiellujad, mõlemad tunnistajad, perekonnaseisuametnik ja asjaajaja. Abielu kehtivus ei sõltu protokollist koostamisest ega selle vormist. Vastavad maakonnavalitsuse

asutised peavad eriraamatut kihlatute üle (kuulutuste ja nendega seosesolevate andmete märkimiseks) ja eriraamatut abiellunute kohta. Muidugi võivad kodanlikult abiellunud isikud laulatada pärast ka kiriklikult. Sellisel korral aga ei evi laulatamine seadusliku abiellumise kehtivust, kuna abielu on juba sõlmitud, see on vaid usuline talitus. Kui perekonnaseisuametnik keeldub abielu sõlmimast, võidakse sellele eitavale otsusele kaevata tema ülemusele, viimase eitavale otsusele võib kaevata Siseministriumile. Siseministrium otsus on lõplik ja selle peale pole edasikaebust. Kaebuste esitamised pole seotud tähtaegadega.

Inglismaal pandi perekonnaseisumuudete kodanliku registreerimise kord, nagu algul tähendatud, uuesti kehtima 1836. a. Inglismaa kord on väga huvitav seepoolest, et seal teotseb eriline, omaette organiseeritud perekonnaseisuametnikkude-instituut, mille eesotsas seisab Londonis asuv nn. „*Registrar General*“. Sellele juhtivale asutisele alluvad kohalikud nn. „*Superintendent Registrars*“ ning viimaseile omakorda nn. „*Registrars*“. Kaks viimast organisatsiooni teotsevad hooldekandeaustite juures. Perekonnaseisumuudete registreerijaiks on „*Registrars*“, kelle tegevuse üle teostavad järelevalvet „*Superintendent Registrars*“, kes aga järelevalve kõrval ise teotsevad võrdlemisi laialdasel määral perekonnaseisuametnikena. Perekonnaseisuametnikkude ülesandeks on kõigepealt kodanikkude abielude sõlmimine. Need sõlmitakse ülaltähendatud järelevalveasutise ruumes ja järelevalveasutise ametniku juuresolekul.

Osa perekonnaseisuametnikkude ülesandest täidavad vaimulikud, kes toimetavad peamiselt abielusõlmimisi laulatamiste näol ja vastavate registrite pidamist. See kehtib aga ainult inglise kiriku („*Church of England*“) kohta. Teiste usukoondiste vaimulikud (muide ka katoliku kiriku omad) võivad laulatada ainult ilmaliku perekonnaseisuametniku juuresolekul. See juuresolek jääb ära, kui vastaval teise usukoondise vaimulik on eriluba laulatamiseks seadusliku kehti-

vusega. Seda luba annab vaimulikule tema koguduse ettepanekul „*Registrar General*“, Vaimulikkude kohta, kes selliselt on eriluba saanud, peetakse erinimestikke. Abielusõlmimine inglise kirikusse mittekuuluvate vaimulikkude poolt kas ilmaliku perekonnaseisuametniku juuresolekul või mitte, peab toimuma seaduse poolt ettekirjutatud täpsete vormitaitmistega. Nende vormitaitmistega järgi valvamine ongi ilmaliku perekonnaseisuametniku ülesandeks, kui tema laulatamise juures viibis, nii et tema osa sel puhul on puhtpassiivne. Laulatamine, mida toimetab inglise kiriku vaimulik, pole seotud seaduse poolt ettekirjutatud vormitaitmistega.

Igal juhtumil aga on vaja laulatamise toimetamiseks „*Superintendent Registrar'i*“ poolt väljaantud tunnistise ettenäitamist, et abiellu astumise sooviavaldusest kuulutamise tagajärjel pole tekkinud takistusi abiellumiseks ja et perekonnaseisumeteis peetavasse eriraamatusse („*Marriage Notice Book*“ pole kantud abielukeeldu või et see keeld on tühistatud.

Põhja-Ameerika Ühendriikides kehtib üldiselt samasugune kord, nagu Inglismaal, kuid selle peaarinevusega, et kiriklikul abielusõlmimisel muutub abielu seaduslikuks mitte laulatamise tagajärjel, vaid kohtusekretäri („*County Clerk*“) poolt väljaantud loa tagajärjel. Mis puutub perekonnaseisumuudete kodanlikku registreerimisse, siis toimetavad neid sõltuvalt vastavas osariigis kehtimapanud korrast väga mitmesugused ametnikud, kõigepealt kohtunikud (rahukohtunikud, krahvkonnakohtunikud, „*Court of Record*“i kohtunikud, politseikohtunikud, kriminaalkohtunikud, kõrgemate astmete kohtute kohtunikud), siis notarid, administratiivametnikud (kubernerid, linnapead). Põhja-Ameerika Ühendriikide iseäralduseks ongi asjaolu, et seal ei tunta erilisi ilmalikke perekonnaseisuametnikke. Registreerimisi toimetavad, nagu ülaltoodud loetelu näitab, isegi kõrgemad riigiametnikud ja kohtunikud.

Liechtensteinis kehtib, nagu algul juba mainitud, meil praegu kehtiv süsteem. Kuna

see on minu teada ainus riik maailmas, kus kehtib meie süsteem, peatun selle riigi registreerimiskorra juures niivõrd, kuivõrd see läheb lahku meie korrast. Perekonnaseisumuudete kodanlik registreerimine toimub igas omavalitsuses, viimaseid võidakse aga selle registreerimise mõttes ühendada suuremaks ühikuks. Perekonnaseisuametnikke ja nende asetäitjaid määrab valitsus kolmeks aastaks, kusjuures see amet on harilikult tema kandjale kõrvalametiks. Aktid koostatakse vaid 1 eksemplaris. Aktide parandamine toimub valitsuse korraldusel. Väljavõtteid aktidest võib anda ka mitte riigikeeles, milleks on saksa keel. Kui jäljetult kadunud isiku surm on kindel, võib teda valitsuse korraldusel kanda surmaregistrisse ja koostada surmaakt. Perekonnaseisuametnik peab valitsuse korraldusel veel kõiksuguseid nimestikke, nagu hääleõiguslike kodanikkude, rüugepanemise, koolikohuslaste, väljaspool abielu sündinud laste nimestikke jne. Perekonnaseisuametnik võib anda tunnistisi isikute elukoha ja peatuskoha üle ja täita veel mitmesuguseid teisi ülesandeid.

Prantsusmaal kehtib suurest revolutsioonist saadik ainult perekonnaseisumuudete kodanliku registreerimise kord, nagu algul juba tähendatud. Perekonnaseisuametnikuks on omavalitsuse esimees — mees. Viimane võib, kui ta ise seda tahab, oma otsusega oma ülesandeid perekonnaseisuametnikuna panna ühele või mitmele abilisele või kui see osutub nende äraoleku, haiguse, töökoormatuse jne. tõttu võimatuks, mõnele nõukoguliikmele. See ameti üleandmine kestab kuni vastava otsuse muutmiseni. Ainult Pariisis võivad abid 1808. a. korralduse põhjal täita perekonnaseisuametniku ülesandeid erietsuseta. Esimees võib perekonnaseisuametniku ülesandeid panna sellele või neile abidele, keda ta peab selleks kohaseks, kusjuures ta ise jääb töö üle valvajakaks ja kaasvastutajakaks. Nõukogu laialisaatmisel, kõigi tema liikmete lahkumisel või nõukogu mittemoodustamisel täidab nõukogu ülesandeid erikomisjon, mille esimees või abiesimees täidab perekonnaseisuametniku ülesandeid.

Kui meer ei täida temale seadusega pandud ülesannet või täidab seda lohakalt, võib maakonna ülem ise või eriametniku kaudu täita neid ülesandeid, nii et sellisel korral võib maakonnaülem täita ka perekonnaseisuametniku ülesandeid.

Kõik perekonnaseisuametiga seoses olevad kulud kannab omavalitsus. Perekonnaseisuameti tulud lähevad omavalitsuse tuluksesse, mitte mõne ametniku palgalisaks.

Seaduse järgi tuleb pidada sünni-, abielu- ja surmaregistrit; neid registreid võib ühendada ühte raamatusse. Nende kõrval tuleb pidada kuulutusteregistrit abiellujate jaoks, seda ainult ühes eksemplaris (teised raamatud kahes). Maakonnaülem või meer võivad nõuda veel teiste registrite pidamist, nimelt: 1) väljaspool abielu sündinud laste lihaseks lapseks tunnustamise registrit ja 2) adopteeritud laste registrit.

Perekonnaseisuametniku amet on auamet, mistõttu selle pidamise eest palka ei maksta. Neil tasutakse erikulud (sõidurahad jne.) ja lubatakse nõukogu äranägemisel teatud esindusraha. Nad pole pensioniõiguslikud, võivad aga teatud aja möödumisel saada määratud erilisele kohtadele, näiteks jaoskonnakohtunikeks.

Saksamaal kehtib vaid perekonnaseisu-

muudete kodanliku registreerimise kord. Hiljuti reformiti seda korda, uus perekonnaseisuseadus hakkab kehtima 1. juulist 1938. Uue korra iseäralduseks on nn. perekonnamatru („Familienbuch“) sisseseadmine. Nimelt peab perekonnaseisuametnik sünnimatu ja surmamatu kõrval perekonnamatru, kuhu kantakse abiellumised ja mis üldiselt vastab meie perekonnaregistriks, kuid selle vahega, et selles avataks lastele uus lehekülg ainult ja alles siis, kui nad abielluvad.

Perekonnaseisuametnikeks on üldreegli järgi pürjermeistrid ja nende asetäitjaks — pürjermeistri asetäitjad. Linnades määrab omavalitsus kõrgema järelevalveasutise nõusolekul eriperekonnaseisuametniku või -ametnikke ja nende asetäitjaid. Sedasama võib kõrgema järelevalveasutise nõusolekul teha ka maaomavalitsus. Tarbekorral võib järelevalveasutise nõusolekul ajutiselt täita perekonnaseisuametniku ülesandeid naabri omavalitsuse perekonnaseisuametnik või selle asetäitja. Perekonnaseisuameti kulud kannab omavalitsus, kes endale saab ka kõik selle ameti tulud. Järelevalvel alluvad perekonnaseisuametnikud üldisile omavalitsuste järelevalveasutisile, viimases instantsis riigi siseministriks.

Piimaprobleem rahvusvahelisel linnade ja kohalikkude valitsuste kongressil Pariisis 1937.

Linnade elanikkude varustamine puhta piimaga on küsimus, mis huvitab kõiki kultuurimaid. Et oleks võimalik valgustada seda probleemi kõigekülgselt ja õppida tundma linnade ja riikide tähtsamatavaid saavutusi sellel alal, võttis rahvusvaheline linnade ja kohalikkude valitsuste liit (*Union Internationale des Villes et Pouvoirs Locaux*) selle probleemi oma ülemaailmse kongressi päevakorda, mis peeti Pariisis 5.—11. aprillini 1937.

Ka meil Eestis on piimaprobleem pikeemat aega päevakorras. Teadupärast pandi 1934. a. kehtima Piimaseadus ja Piimaseaduse teostamise määrus. On tõsi, et nende uute normide tõttu on piimandus ka teinud mõningaid edusamme, kuid siiski oleme veel kaugel sellest, et võiksime rahulduda saavutatud tulemustega. Seepärast on väga õpetlik ja tähtis tutvumine teiste riikide korraldustega ja vaadata, kuidas mujal linnaomavalitsused reguleerivad elanikkonna varustamist puhta ja terve piimaga.

Allpool on toodud kõigepealt üldrefereerat piimaprobleemi kohta, milles peatatakse veidi korralduste juures üksikuis riikides ja linnades ja lõpuks tuuakse kokkuvõtlikult ka kongressil selle küsimuse kohta peetud läbirääkimused.

Kui ainult meenutada, millist suurt tähtsust evib piim inimkonna toitlustamises ja arvestada sealjuures seda, et see hädavajaline toitaine võib mõnikord olla kardetavimate haiguste levitajaks, eriti lastele, on väga tähtis, et piima tootlemine ja müük võetaks kindlale reguleerimisele.

Kohalikkude omavalitsuste üheks tähtsaks ülesandeks on hoolitseda selle eest, et nende valitsemise all elavad kodanikud saaksid maksimumi tervishoiulist hoolt ja tervist ja et seoses sellega joogivee, liha-kaupluste, lihasaaduste, toitainete tööstuste jne. tervishoiuline järelevalve on andnud paremaid tagajärgi. Seepärast on ka nende ametiasutiste ülesandeks kanda hoolt selle eest, et piima tarvitamine ei annaks kahjulikke tulemusi. Samuti kui elanikkonna varustamine joogiveega, on ka kvalifitseeritud piima turustamine avalik ülesanne.

Piimaliigid.

Käsitelles piimaprobleemi, tuleb arvestada esimeses järjekorras piima tootjate mentaliteeti, kultuurilist taset ja nende vilumatust, mistõttu tuleb ka piima liigitada mitmesse liiki, nagu seda tehakse liha, muna ja puuviljaga. Kuid pole tarvilik jagada piima väga mitmesse liiki. Piisab kolmest, kui mitte arvestada kondenseeritud, hapendatud jne. piima, millised liigid valmistatakse ühest alltähendatud kolmest liigist.

Valik A.

Selle valiku piim vastab definitsioonile, mis võeti vastu I rahvusvahelisel toitainete võltsimise vastu võitlemise kongressil Genuas 1908. a.: „Piim on terve, hästitoidetud ja mitte ülepingutatud lehma vahetpidamata lüpsmise saadus, peab olema puhtalt lüpsitud ja ei tohi sisaldada piimapalavikku. Nimeetus „piim“ käib lehmapiima kohta.“

Piim peab tulema taludest — resp. farmidest, kus kindlasti peetakse kinni kõigist tervishoiulisist nõudeist ja eriti peavad laudad olema suured, puhtad, hästi valgustatud ja tuulutatud. Lehmad peavad olema täiesti terved ja puhtad, mitte reageerima tuberkuloosile ehk nad olgu tuberkuliniseeritud. Toit peab olema hea, joogivesi puhas ja terve. Personaal peab olema täiesti terve, hoolas ja puhas. Lüpsinõud peavad olema puhtad, steriliseeritud ja kuivatatud enne lüpsi. Lüpsmine peab toimuma suurima puhutusega ruumis, mis on eraldatud laudast või lüpsmine toimugu masinatega. Viimasel juhutumil peab aparate pärast igat lüpsmist piinlikult puhastama ja desinfitseerima. Kohe peale lüpsmist tuleb piim jahutada kuni $+4^{\circ}$ C, valada steriliseeritud pudeleisse, õhukindlasti sulgeda ja varustada etiketiga, millele on tähenõudatud lüpsmisaeg ja -koht. Kuni müügikohta transportimiseni tuleb piima hoida madala temperatuuri all. Veel parem on, kui kohe pärast lüpsmist piim jahutatakse kuni $+4^{\circ}$ C, siis valatakse steriliseeritud isotermilisse nõusse transportimiseks müügikohta, kus piim pärast bioloogilist proovimist valatakse omakorda pudeleisse. Selline piim ei sisalda mustust ega haigusid. Elavate mikroorganismide arv ei tohi ületada 10 000 1 cm^3 kohta, et selle valiku piim peab pakkuma kõik tagatised selleks, et seda võiks anda lastele toorelt.

Valik B.

Selle valiku piim vastab ülalmainitud kongressi definitsioonile.

Piim on täiesti terveilt lehmilt terve ja puhta personaali poolt väga puhtalt lüpsitud, võib sisaldada mitte üle 1 000 000 pisi-ku enne pastöriseerimist ehk üle 100 000 pisi-ku müügi ajal. See piim tuleb valada steriliseeritud pudeleisse, millised on õhukindlasti suletud, varustatud etikettidega, millele on tähenõudatud lüpsmisaeg ja -koht. Veel parem on, kui kohe pärast lüpsmist piim jahutatakse kuni $+4^{\circ}$ C, valatakse steriliseeritud isotermilisesse nõudesse ja transportitakse müügikohtadesse.

Valik C.

Sellesse valikusse kuulub piim, mis on vaba haigusidudest, millised on ülekantavad inimesile, müüakse ilma tagatiseta, kuid peale pastöriseerimist või steriliseerimist.

Riigi kontroll.

Et tagada nende eeskirjade täitmist, peab riik teostama kontrolli piima tootmise, kogumise ja transpordi üle.

Toodang.

Igakuks, kes soovib asutada piimatootmisasutise — piimatalituse, et toota piima otse tarvitamiseks, peab sellekohase teadaande esitama maakonna- või provintsiametile, ära tähendades sealjuures, millise valiku piima kavatsetakse toodelda.

Kohalik loomaarstlik instants kontrollib siis piimatalitust ja teeb kindlaks, kas piima tootmine toimub rahuldatavalt tingimusil. Kontrolli andmeil kohalik valitsus kas annab välja vastava loa või keeldub selle andmisest. Loa andmisel aga seatakse üles veel järgmised tingimused:

Valiku A kohta:

1. Tootja peab pidama erilist registrit, milles kõik lehmad on nummerdatult tähen- datud ja millised on identifitseeritud looma- tervishoiuasutise poolt kindlaksmääratud korras.

2. Lüpsilehmad peavad olema täiesti terved; nad saavad loomaarstilise asutise poolt ettekirjutatud toitu.

3. Lehmalaudas ei tohi olla ühtegi tuber- kuloosi põdevat looma. Loomad tulevad iga poole aasta tagant tuberkuliniseerida.

4. Igat uut juurdesoetatud looma tuleb kõigepealt isoleerida, pärast seda, kui loom on läbi vaadatud ametliku loomaarsti poolt ja tuberkuliniseeritud, võib teda paigutada üldisse lauda ja müüa piima alles peale seda, kui loom on loomaarsti poolt tunnustatud täiesti terveks.

5. Loomatervishoiuametile tuleb kohe teatada igast juurdesoetatud loomast, samuti ka igast haigusjuhtumist laudas.

6. Peale iga kuue kuu tagant teostatud tuberkuliniseerimist on ametlik loomaarst kohustatud vähemalt üks kord kuus vaatama kliiniliselt läbi kõik loomad; iga visiidi puhul peab ta märkima piimatalituse registrisse andmed loomade tervise, nende toitlusta- mise, lauda tervishoiulise seisundi ja piimaga käsitlemise kohta ja saatma vastav teateleht loomatervishoiuametile.

7. Tootjal on keelatud lauda korrashoid- miseks, loomade eest hoolitsemiseks, lüps- miseks, samuti piimaga käsitlemiseks palgata ametisse sellist isikut, kes võib levitada nak- kushaigust. Tootja on kohustatud teatama vastavale ametiasutisele igast haigestumis- juhtumist personaalis. Ametiasutis kirjutab siis ette, kuidas vältida piima nakatumist.

8. Personaali peab läbi vaatama vähe- malt üks kord kuus ametlik arst ja peale selle ka igat ametissepalgatud isikut. Perso- naali terviselise ja puhtuse seisundi üle saa- dab arst vastavale ametiasutisele üksikasja- lise kirjelduse, mille põhjal ametiasutis teeb vajalisi korraldusi, keda personaalist tuleb kas jäävalt või ajutiselt töölt kõrvaldada.

9. Laudad peavad olema küllalt suured, hästi tuulutatud, hea valgustusega, alati puh- tad, ehitatud vastupidavast materjalist, vee- kindlate põrandatega, mis soodustab virtsa äravoolu ja sõnniku sagedat kõrvaldamist. Seinad peavad kuni 2 m kõrguseni põran- dalt olema kaetud sileda ja pesemist võimal- dava kattega. Sõimed peavad olema tsemen- dist. Lagi ja seinte ülemine osa tuleb kaks korda aastas valgendada lubjaga või ära- pestava värviga.

10. Sõnnikuauk peab asetsema küllal- dases kauguses.

11. Aluspõhk peab olema õlgedest või muust kuivast aineist ja seda peab sageli va- hetatama.

12. Lehmi tuleb toita kõrgekvaliteedi- lise toiduga, millega ei rikuta nende seedi- miselundeid ja ei moonutata piima orgaani- list koostist. Toiduks on keelatud tarvitada mürgiseid taimi ja ka selliseid, mis halvasta- vad piima maitset või annavad sellele halva lõhna. Eriti on keelatud toita lehmi nende

taimedega, mis on kantud loomatervishoiu-
ameti poolt koostatud nimestikku.

13. Loomade jootmiseks peab tarvita-
tama ainult joogivett.

14. Kõik nõud, milles hoitakse piima,
peavad olema ümmargused ja sellisest vee-
kindlast ja roostevabast materjalist, mis ei
mõjusta piima koostist; emaileeritud, laki-
tud või seatinast nõude tarvitamine on
keelatud.

15. Lüpsmist peab toimetatama eraldi
ruumis, mille seinad on kaetud pestava kat-
tega; ruumi veekindel põrand peab võimal-
dama kergesti kõrvaldada tarvitatud vett;
ruumis peab olema ka hüdrant seinte ja põ-
randa pesemiseks, samuti ka vesivarustus-
sead lehmade udarate pesemiseks.

16. Enne lüpsmist tuleb kinni siduda loo-
ma saba, udarad tuleb pesta puhtaks, lopu-
tada ja kuivatada. Lüpsja peab olema erili-
ses puhtas ja pestavas rõivastises, juuksed
peavad olema kinni seotud ja käed ja
kaenlaalused peavad olema pestud. Lüps-
mine peab toimuma kuivade kätega, millise-
d on sisse hõõrutud aseptilise, kuid mitte
kunstliku rasvaga.

Lüpsstud piim tuleb kurnata viivitamata
aseptilise puuvilla läbi, jahutada kuni $+4^{\circ}\text{C}$
ja valada pudeleisse või anumaisse ja trans-
portida müügikohta. Kui lüpsmine toimub
masinatega, tuleb masin peale igakordset
lüpsmist lahti monteerida, puhastada ja ste-
riliseerida.

17. Pudelid ja kannud peavad olema sel-
lisest materjalist, mis võimaldaksid enne
tarvituselevõtmist puhastamist, steriliseeri-
mist ja kuivatamist.

18. Pudelid ja nõud, milliseid ei trans-
porditata kohe tarvitaja kätte, piimatalitusse
jne., tuleb säilitada külmas ruumis, et piima
temperatuur püsiks $+4^{\circ}\text{C}$.

19. Pudeleid ja nõusid tuleb varustada
etiketiga, millel on tähendatud piima pärit-
olu ja lüpsmisaeg; pudeli või nõu sulgemine
peab olema õhukindel.

20. Piima, mis on valatud nõudesse,
peab nii ruttu kui võimalik toimetatama pii-

matalitusse ja nii, et piim transportimisel ei
soojeneks tunduvalt.

Valiku B kohta:

1. Registreeritud lehmad peavad olema
parimas terviselises seisundis, hästi toidetud
ja täiesti puhtad.

2. Lehmi tuleb tuberkuliniseerida kaks
korda aastas; iga loom, kes reageerib tuber-
kuliinile ja kelle juures esineb mõni kliiniline
sümptom, tuleb kohe kõrvaldada; igat uut
looma tuleb tuberkuliniseerida.

3. Kõik loomad tuleb vaadata kliiniliselt
järele iga kuue kuu tagant; iga haigusjuh-
tumi kohta peab esitatama seletus ja inimese
nakkavasse haigusse haigestunud loomad
tulevad viibimata kõrvaldada.

4. Personaal tuleb vaadata arstiliselt jä-
rele kõigi haiguste suhtes, milliste registreeri-
mine on sunduslik; iga uus tööjõud uuritakse
läbi. Kui on olemas hädaoht, et piim võib
saada nakatatud, teeb ametiasutis vastava
korralduse.

5. Laudad peavad olema küllalt suured,
puhtad, hästi tuulutatud ja valgustatud.

6. Loomi tuleb toita hästi ja hoida
puhtalt.

7. Lüpsmine võib toimuda laudas enne
söötmist. Udarad tulevad seebitada, loputada
ja kuivatada. Lüpsja peab pesema oma käed
ja kaenlaalused ja lüpsma kuivade kätega,
millised on sisse hõõrutud aseptilise, kuid
mitte kunstliku rasvaga.

8. Piim kurnatakse viibimata, jahuta-
takse kuni $+4^{\circ}\text{C}$ ja transporditakse kohe
piimatalitusse, kui mitte kohe kohapeal pii-
ma ei pastöriseerita tarvitaja jaoks.

Valiku C kohta:

1. Looma haigestumisest tuleb teatada;
pärast järelevaatust loomaarsti poolt teeb
vastava korralduse loomaarstiamet.

2. Iga haigestumine personaali hulgas
uuritakse läbi arsti poolt. Arsti teadaande
põhjal teeb vastava korralduse ametiasutis.
Ametiasutis võib ajutiselt vähendada piima
hulka, kui piima tootmine üksikus valikus ei
toimu kindlaksmääratud tingimuste kohaselt.

Piima kogumine ja masinatega ümbertöötamine.

Piimatalituste asutamiseks on vaja sellekohase ametiasutise luba. Nende tegevus kuulub järelevalvele. Piima kogumine peab toimuma võimalikult kiiresti, sõltuvalt kohalikest oludest ja selliselt, et piima kvaliteet selle all ei kannataks.

Keskpiimatalitused peavad rahuldama mitmesuguseid nõudeid:

1. A valiku piima vastuvõtmisel anuma, samuti piima jahutamisel, pudelisse valamisel, õhukindlasti sulgemisel, etiketidega varustamisel, transportimisel tuleb tarvitusele võtta kõiki abinõusid selleks, et piima ei rikutaks mustuse või soojendamisega. Juhtumil, kui piim transportitakse pudelisse, tuleb piima säilitada jahedas ruumis ärasaamiseni.

A valiku piima võib tarbekorral pastöriseerida või steriliseerida tingimusel, mis on toodud B valiku piima kohta.

2. B valiku piim võetakse vastu anuma; sellele järgneb kõrge või madal pastöriseerimine, siis jahutamine kuni $+4^{\circ}\text{C}$, pudelisse valamine ja nende õhukindel sulgemine. Etiketil tuleb tähendada, millise temperatuuri all ja kui kaua toimus pastöriseerimine.

3. C valiku piima transportitakse anuma steriliseeritult või pastöriseeritult ja jahutatult.

4. Kogu personaal seisab järjekindla arstilise kontrolli all, kusjuures teenistusest eraldatakse haiged ja haigusidude kandjad.

5. Kõike aparate ja tööriistu tuleb peale tarvitamist hoolikalt kuivatada ja steriliseerida.

6. Pastöriseerimist toimetavad töötajad peavad olema varustatud temperatuurimõõtmisega.

Transport.

Raudtee ja transportija peavad kandma hoolt selle eest, et A valiku röösk või pastöriseeritud, samuti ka B valiku pastöriseeritud piim transportimisel ei soojeneks ülemäära.

Linnaomavalitsuste kontroll.

Linnaomavalitsused teostavad kontrolli järgmiselt:

Kontroll piima saabumisel.

A valiku rööskpiima kontrollimisel on olulise tähtsusega proovide võtmine, keemiline ja bioloogiline analüüs, erilised proovid reduktaasiks ja katalüüsiks, nõude sulgemise kontroll, haigusidude kindlaksmääramine, põhjasette hulga määramine jne.

Kuna pastöriseeritud ehk steriliseeritud piim aga ei näita, kas ta on pärit haigelt loomalt, või kas piim rikuti lüpsmisel või sellele järgneval käsitsemisel, on väga oluline kontroll piimatalituses.

Piimatalituse kontroll.

Hädaoht, mis varitseb tarvitajat halva lüpsmise tagajärjel, on nii suur, et nõuab tihedat koostööd tarvitajate ja piima tootjate kohaliku omavalitsuse vahel, s. o. et maa ja linna ametiasutised ilma väiklase kadetuseta töötaks kontaktis, et täita ühisel jõul nende peal lasuvat kohustust. Linna ja maa loomatervishoiuametid ühelt poolt ja linna ja maavalitsuste tervishoiuametid teiselt poolt peaksid üksteist toetama ja mitte peitma end geograafiliste piiride taha. Haigus ei peida end nende piiride taga ja „naerab“ ametiasutiste piiride üle.

M ü ü g i l u b a.

Kogukond peab korraldama piima jaotust ja sealjuures arvestama järgmist:

1. Iga isik, kes soovib kaubelda piimaga jae, on kohustatud esitama kohalikule pürjermeistrile vastava palve. Loaandmine sõltub järgmises punktides toodud tingimustest.

2. Ruume, kus säilitatakse, töötatakse ümber või müüakse piima, tuleb püsivalt tuulutada ja iga päev hoolega puhastada. Ruumide valgustamine peab toimuma suurte akende või klaasiga varustatud avauste kaudu. Tuulutamist toimetatakse korstna või lükandakna kaudu, või mõnel muul sarnasel teel.

Ruumel ei tohi olla otseühendust lauda või käimlaga; neid ei tohi tarvitada maga-

misruumina, samuti igasuguste loomade asukohana. Kui on olemas veevärk, siis peab see varustama vaid joogiveega; kui on olemas äravool, siis peab toru olema varustatud sifooniga.

3. Kõik tööriistad, instrumendid ja piima käsitlemisel vajalikud abinõud peavad alati olema korralikud ja puhtad; neid tuleb pesta igal õhtul peale tarvitamist seebi ja keeva veega.

4. Müügiks määratud piima peab hoidma alaliselt madala temperatuuri all, et takistada pisikute arvu kasvu.

5. Nõud, millega piima transporditakse, peavad olema valmistatud veekindlast ja roostevabast materjalist, et vältida piima koostise rikkumist. Nõude sisemised ääred peavad olema ümmargused. Emailitud, lakitud või seatinast valmistatud nõude tarvitamine on keelatud.

Piima jaotamiseks määratud nõud peavad olema asetatud selliselt, et piim oleks mõjuvalt kaitstud putukate ja tolmu eest. Nad peavad seisma eemal igast esemest või igast aparaadist, mis võib levitada gaasi, auru või lõhnu, millised võivad piima tungida.

6. Peale tarvitamist tuleb nõusid pesta keeva, puhastava vedelikuga (näiteks soodaga) ja siis loputada keeva veega.

Nõude pesemine ja loputamine ei tohi toimuda ruumis, kus piima müüakse.

7. Ruumid peavad olema alati täiesti puhtas seisundis. Puhastamine peab toimuma niiskelt. Personaali tarvitamiseks määratud käimlaid tuleb iga päev puhastada; neis peab olema vesivarustus, seep ja käterätik.

8. Personaal peab kandma erilist hoolt oma rõivastise puhtuse eest ja peab koosnema täiesti terveist inimesist. Igast haigusjuhtumist tuleb teatada kohe pürjermeistrile, kes siis teeb korralduse, kas haige tuleb ametist vabastada ajutiselt ja jäävalt.

9. On keelatud piimamüügiruumis suitsetada või põrandale sülitada.

10. Piimamüügiga tegelev personaal on kohustatud kõigiti kergendama kontrolli teostamist piima üle ja andma vastavate

ülesannetega ametiasutisile kõik andmed piima päritolumärkide kohta.

Rahvale müügi organisatsioon.

Peab arvestama kolme moodust:

1. Eraettevõtjad.

Kaupmees jääb täiesti vabaks oma kauplemistegevuses, kui ta allub kõigile seaduslikele nõudmisile. See moodus on kehtimas peamiselt Prantsusmaal ja suuremas osas linnades kogu maailmas.

2. Segaettevõtted.

Selle mooduse juures on tegemist peamiselt eraettevõtjaga, kellel on erisoodustusi, kaasa arvatud ka monopoliõigus, kuid sealjuures allub ettevõtja erilisele nõudmisile, mis kindlustavad avaliku tervishoiu huve ja standardmüügihindu.

On tähtis, et arvestataks tehnilisi nõudmisi. Ettevõtete juhatused seaksid ettevõtet juhtima erilise ettevalmistusega direktori. See moodus on hea veel selle poolest, et ta võimaldab kogukonnale omandada tähtsa osa aktsiaist ja selliste segaseltide ellukutsumisega takistatakse suurte eraorganisatsioonide tekkimist. Peale selle hõlbustaks see suuresti järelevalvet tervishoiunõuete täpse täitmise üle.

3. Vahetu piimamüügi ettevõtted.

Ilma seisukohavõtmiseta vahetu müügi pooldajate ja selle vastaste vaidluses, peab vaid tähendama, et teatud liiki asutisi on peamiselt avalikud asutised või osutuvad selliseiks oma tegevuse tõttu. Piima tähtsus tervishoius on suurem kui joogivee oma. See pärast inimkonna elu arenemisel on võimalik, et piima müüki hakkab teostama linnaomavalitsus kui mitte kogu elanikkonnale, siis vähemalt kehvemaile. Esiolgu võib kogukond astuda välja tavalise konkurendina harilikkude müüjatega, kes siis, et olla võistlusvõimelised, peavad tunduvalt parandama ja täiendama oma äritegevust.

Piima tootmine ja jaotamine kogukondade kaudu.

Kui kogukond võtab oma peale piima müügi korralduse, jääb ta siiski sõltuvaks

oma varustajast, kelle kaup, olgugi et allub teatud kontrollile, ei paku siiski täit kindlustust kõigi hädaohtude vältimiseks seoses kauba päritoluga. Probleemi lahendus, mis annab suurima kindlustuse tervishoiu seisukohast ja mida peab tõsiselt arvestama, on piima tootmise ja müügi korralduse teostamine linnade eneste poolt.

Siin esineb küll raskusi. Piima tootmine on üks osa põllunduslikust tegevusest ja linnaomavalitsusele on sageli raske soetada endale põllunduslikku ettevõtet ja seda ekspuaterida. Et vältida aga neid raskusi, lepib linn kokku mõne põllundusliku ühistegevusettevõttega järgmiselt:

Piimalehm, kes äsja poeginud, peale selle kui vasikas on võõrutatud, saadetakse linna lüpslasse, kuhu ta jääb niikauaks, kui piimatoodang on küllalt hea. Kui see langeb alla teatud miinimumi (näiteks alla 10 l päevas), mis on määratud lepingus, siis saadetakse lehm omanikule tagasi, kes hoolitseb lehma eest kuni uue poegimiseni ja toob siis lehma jälle linna lüpslasse.

Lehma omanikule tasutakse kõigepealt piimaliitrite arvu järgi, mida lehm on andnud linna lüpslas olemise ajal. Peale selle nähakse lepingus ette tingimusi loomade toitmise kohta, kusjuures toidu annab looma omanik. Sõnnik antakse looma omanikule. Selle mooduse juures välditakse mitmeid ohte, millised on võimalikud piimalehma ostmisel, sünnitushaiguste põdemisel, poegimisel, nurisünnitusel jne.

Industrialiseeritud piimatallitus.

Eemal suurest linnast, soodsal kohal on ehitatud vastavalt kehtivaile nõudeile piimatallitus: väikesed separaatlaudad (et vähendada loomade suremise hädaohtu). Ühikus ei tohi olla rohkem kui 20 lehma, tingimusel, et nende puhastamine toimuks masinate abil.

Iga ühik koosneb:

- 1) laudast 20 eraldatud sõimega,
- 2) väikesest lüpsiruumist,
- 3) isoleeritud sõimlast,
- 4) üheperekonnakorterist käimlaga.

Ettevõttes-ühikus peaks olema:

- 1) 6 lauta 20 eraldatud sõimega (120 latrit),
6 isoleeritud sõime (6 latrit),
6 korterit personaali jaoks.
- 2) 1 isoleeritud laut 10 sõimega.
- 3) 2 korterit perekondadele, et kindlustada töötamist pühapäevil, pühil ja puhkeajul.
- 4) Piimahoiuruum, kus hoitaks piim peale lüpsmist ja milles ta jahutatakse ja valatakse pudeleisse.
- 5) Materjali puhastamise ja desinfitseerimise ruum.
- 6) Direktori ja kahe teise tehnilisse personaali kuuluva ametniku korterid.

Direktor-loomaarst peab valvama loomade tervise ja nende tuberkuliniseerimise järele jne. Abidirektor, samuti loomaarst, valvab lüpsmise, aparaatide ja nõude steriliseerimise järele ja toimetab laboratooriumis analüüse ja uurimusi. Need mõlemad juhtivad jõud asendaks teineteist puhkeajul, pühil jne.

Arveametnik peaks raamatuid, kus arvestakse iga lehma piimaand, toitmiskulud, väetusained ja mitmesugused kulud.

Üldiselt koosneks ettevõtte-ühik 19 isikust — 125—135 lehma kohta, millest 120 lüpsvat, kes annaks keskmiselt 14—15 l looma kohta, s. o. 1600—1800 l päevas.

Kui ettevõtte-ühik on reguleeritud täpselt nii ehk mõne kuu teadumuste põhjal on selle korraldust veidi muudetud, siis piisaks sellest, et toodud arvud korrutatatakse teatud koefitsiendiga, mis annab võimaluse kindlaks määrata piima hulga, mida vajaks teatud elanikkude arv.

Selline organisatsioon vastaks kõigile tervishoiunõudeile ja selle abil võiks varustada kõigepealt imikutekodusid, koole, haiglaid ja edaspidi ka kogu linna elanikkonda puhta, korraliku ja terve piimaga, mille tarvitamine toimuks kartuseta ja laitmatult. Sellega oleks ka igasse kodukoldesse toodud tervist, jõudu ja rõõmu.

Mõnda Riia linna perekonnaseisuametist.

V. Avasalu.

Hiljuti avanes nende ridade kirjutajal võimalus tutvuda mõnevõrra meie naabri pealinna — Riia linna perekonnaseisuametiga ja järgnevate ridadega on soov anda saadud muljeid edasi selle ajakirja lugejaile.

Lätis on teatavasti ka kehtimas nn. kodanlik perekonnaseisumuudete registreerimine ja seepärast tohiks ehk see meid huvitada, kuidas üldjoonis toimub seal meie sõsarasutise asjaajamine. Peab kohe algul märkima, et meie Perekonnaseisuseadus on Läti omast märgatavalt modernsem ja et Lätis seisab ees perekonnaseisumuudete registreerimist korraldavate juhiste ja normide muutmine, milleks on materjale ja andmeid nõutatud ka Tallinna Linna Perekonnaseisuametilt. Praegu on muudugi veel teadmata, mis suunas muutmine toimub, kuid võib arvata, et uus kord läheneb Saksa, Helveetsia ja Eesti korrale. Eriti on kaalumisel veel perekonnakirjade sisseseadmine, mis seal senini on puudunud. Praegukehtivast korrast võiks ehk märkida seda, et perekonnaseisumuuteid registreerivad seal omavalitsuste perekonnaseisuametnikud ja perekonnaseisuametnikud-vaimulikud. Viimased peavad oma juures toimetatud registreerimisist teatama omavalitsuste perekonnaseisuametnikele resp. -ameteile 14 päeva jooksul, kus registreeritud perekonnaseisumuuted kantakse omavalitsuste sünni-, abielu- ja surmaregistresse. Perekonnaseisumuuteist registreeritakse Lätis $\frac{1}{3}$ omavalitsuste perekonnaseisumeteis, kuna $\frac{2}{3}$ perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude juurs. Meil on teatavasti need vahekorras ligikaudu ümberpöördud. Et Lätis vaimulikkude juures registreeritakse suurem osa perekonnaseisumuuteid, seletub sellega, et abielu sõlmimine omavalitsusis on seotud mitmesuguste maksude ja lõivudega. Abielu-sooviavalduse esitamine maksub 2 latti, kuuatus 2 latti + 1 latt riigimaksu, seega kok-

ku 5 latti. Abieluakti koostamine maksub 2 latti, abieluregistreerimine 2 latti, abielutunnistis 2 latti ja märkused passidesse 2 latti, kokku 8 latti. Seega abiellumine omavalitsuse perekonnaseisuametniku juures ühes eel- ja järeltoimingutega maksub 13 latti ehk meie rahas praeguse kursi järgi ligikaudu 9 kr. See maksuküsimus ongi arvatavasti peamiseks põhjuseks, miks enamik registreerimisist toimetatakse vaimulikkude juures. Sünnide ja surmajuhtumite registreerimine toimub küll maksuta, kuid kui abielu on juba registreeritud vaimuliku juures, siis sooritatakse ka enamik sünni- ja surmajuhtumite registreerimisi viimaste juures. Sünni- ja surmatunnistisist võetakse 1 latt omavalitsuse kantsleilõivu ja 1 latt riigimaksu; kui aga surmatunnistisist võetakse esitamiseks kohtuvõimudele pärimisõigusis kinnitamiseks, võetakse maksu 3 latti. Huvitav on veel märkida, et suusõnaliste andmete ja teadete eest võetakse maksu 50 santiimi. Nagu toodust selgub, kasustab Läti perekonnaseisuamet maksimumi võimalusist võtta kodanikelt tasuta, kuid on vägagi küsitav, kas see on otstarbekohane, sest vaevalt on need tulud nii suured, et need omavalitsusele tulude mõttes pakuks nimetamisväärset ja perekonnaseisuametilt, kui sotsiaalpoliitiliselt asutiselt ei võiks kuidagi nõuda, et ta oma tuludest jõuaks katta kulusid. Eriti õigustamatuna tundub aga võrdlemisi suur maks abiellumise puhul ajal, mil mitmel pool kaalutakse koguni abieluläenude andmist, et soodustada abiellumiste tõusu, mis lubab eeldada ka sündivuse tõusu ja mida heameelega näeks ka Läti, sest sündivuse tõstmise on ka Läti tänapäeva põnevamaid probleeme.

Järgnevalt võiks märkida mõnda sünnide, abielude ja surmajuhtumite registreerimisest. Esiteks sünnide registreerimisist. Millest lätlased meist teravasti erinevad, on see, et seal ametnik kodanikuga mingit kom-

promissi või lepet ei otsi ega tee, eriti, mis puutub ees- ja perekonnanime kirjutusviisi. Läheb, näiteks, kodanik perekonnaseisuametniku juurde sooviga anda oma lapsele ükskõik millist nime, siis tavaliselt nõustub perekonnaseisuetnik iga nimega, kuid nimevalikuga lõpeb ka kodaniku soovi täitmine, sest kirjutusviisi määrab juba perekonnaseisuetnik ja seda mitte ainult lätlaste ja Läti riikkondlaste suhtes, vaid ka vähemusrahvuste ja välisriigi kodanikkude suhtes. Selle talitusviisi kritiseerimine peab siinkohal küll ära jääma, kuid niipalju võiks ehk öelda, et koketeerimisele igasuguste tarbetute võõrtähtedega ja võõrapärase transkriptsiooni eelistamisele lätipärase ees on Lätis pandud piir ja seda joont peetakse kõrvalekaldumatult.

Lapse sünni registreerimisel ei nõuta ei arstitunnistist ega tunnistajat. Jätkeb, kui üks vanemaist ilmub oma passiga perekonnaseisuetniku juurde ja teatab lapse sünnist. See, meil kehtivast korrast lihtsam kord, aga võimaldab kergesti leitud last või vallaslast registreerida nende isikute abielust sündinuna, kes võtavad lapse omale kasvatada. Selliseid juhtumeid olevat ka esinenud. Muidugi, kui pettus selgub, seatakse kohtukorras jällegi õige olund jalule. Mis puutub legitimeerimisesse, adopteerimisesse jne., siis Läti kord üldiselt sarnaneb meil kehtivale korrale.

Sünniaktile ja sünnitunnistisele kantakse vastsündinu nimi, perekonnanimi, sugu, sünniaasta, -kuu, -päev ja kellaaeg, sünnikoht, vanemate nimed, ema neiupõlveperekonnanimi, perekonnanimed ja vanus aastais, samuti vanemate elukutse, töökoht ja millisel ametikohal teenistuses; siis veel vanemate rahvus, usk, elukoht ja vanemate riikkondsus. Nagu ülaltoodust nähtub, sisaldab sünniakt üldjoonis samu andmeid, mis meilgi. Lahkuminev on akt ainult selles osas, kus märgitakse vanemate elukutse, töökoht, ja millisel ametikohal teenib, sest need andmed märgitakse meil ainult statistilisele teatelehele, nagu ka vanemate rahvus. Usku meil teatavasti üldse ei märgita.

Nüüd siis abielude registreerimisest. Esiteks olgu võrdluseks toodud Läti tsiviilseaduses märgitud abielumist takistavad asjaolud, mis meil on märgitud Abieluseaduse §§ 2—9.

Tsiviilseaduse järgi abielumine on keelatud:

1) Meestele alla 18 a. ja naisile alla 16 a.;

2) Allealisile vanemate või hooldaja loata;

3) Vaimu- ja suguhaigeile haiguse nakavusjärgus;

4) Sugulasil omavahel: vendadel ja õdedel, kasuvendadel ja kasuõdedel;

5) Kasuisal oma kasutütrega, kasuemal oma kasupojaga, väimehel oma ämmaga, minijal oma äiaga, kuigi eelmine abielu peaks olema lõppenud, kas ühe poole surma, lahutuse või abielu kehtitaks tunnustamisega;

6) Leskedel, kes pole esitanud varanduse lahutuse lepingu ehk pole kindlustanud eelmisest abielust sündinud laste varandust ettenähtud korras;

7) Isikuil, kes on abielus;

8) Lesel ehk lahutatud naisel, kui eelmise abielu lõppemisest pole möödunud 306 päeva; enne seda tähtaega on lubatud abielluda, a) kui naine peale esimese abielu lõppu on sünnitanud, b) kui lahutatud isikud uuesti omavahel abielluvad, d) kui 4 kuud peale eelmise abielu lõppemist lesk ehk lahutatud naine esitab riigi- ehk omavalitsusteenistuses seisva arsti tõenduse oma rasedusetuse kohta.

Nagu nähtub ülaltoodust, on abielumist takistavad põhjused peaaegu samad, mis meilgi. Erinevalt on püstitatud abielumiskeeld väimehe ja ämma ja minija ja äia vahel, milline keeld, vaadatuna moraalsest seisukohast, tundub täiesti arusaadavana.

Üldiselt abielu registreerimise kord on lähedane meil kehtivale korrale ja samu andmeid, lisaks usk ja rahvus, sisaldavad ka Läti abieluaktid. Algul, nagu meilgi, esitatakse abielumissooviavaldus. Seejuures peale passide mingeid dokumente ei nõuta,

vaid need nõutakse alles abielusõlmimise puhul. Abiellumissooviavaldusele järgneb 14-päevane kuulutusaeg. On see möödunud, siis võidakse sõlmida abielu. Kiiresti, kulutuseta abielusõlmimist võib teha ainult jaoskonnakohtu loaga. Ainult eriti hädalisel juhtumel, ühe poole elukardetava haiguse puhul — võib perekonnaseisuametnik sõlmida abielu omal algatusel ja riisikol ja nagu seletas Riia linna perekonnaseisuameti juhataja, arstitunnistist haige terviselise ja vaimse seisundi kohta sel puhul ei nõutavat. Abiellumise juures peavad viibima kaks tunnistajat. Abielu sõlmitakse selleks eriti sisustatud ruumis, mis pole just väga avar, kuid küllaltki pidulik ja sisustatud sündmuskohaselt. Abielusõlmimise ruumis on 4 raskest soliidset tammepuust postamenti lilledega. Seinul on president Ulmanis'e ja kindral Balodis'e õlimaalid, peale selle 2 tundmata autorite itaalia vanakunsti maali, nimelt madonna nelkidega ja Jaagupi võitlus inglisa. Sisseviiva ukse kohal, ruumi sisepoolsel küljel on reljeef — pagana laulatus. Perekonnaseisuametniku koht — „altari“ asub väikesel poodiumil, on kaetud sinise kaleviga ja „altari“ mõlemal otsal on tammepuust nikerdatud massiivsed kroonlühtrid ja laes ripub üks kroonlühter. Perekonnaseisuametniku selja taga seinal on Riia linna vapp. Kroonlühtrid, reljeef ja Riia linna vapp on kunstnik Maur'i töö. Üldiselt jätab ruum imposantse ja ka koduse mulje.

Abielusõlmimine toimub väga lihtsasti, kui mitte liiga lihtsasti. Seda lihtsust mõistetakse ehk paremini, kui lisada juurde, et abielusõlmimiseks näis olevat raske kuldada isegi viit minutit, ka siis, kui nende ridade kirjutaja omalt poolt soovis noorparile õnne. Abielusõlmimise tseremoonia ei sisalda midagi peale mõrsjapaarile tehtud küsimuse, kas nad soovivad abielluda, abieluakti ettelugemise ja õnnitlemise. Näis, et see otse filmilik kiirus siiski abielusõlmimise juures nagu ei ole omal kohal. Mis puu-

tub perekonnaseisuametniku rõivastisse, siis abielusid sõlmitakse visiitkuues, kuid nüüd olevat kõne alla võetud talaari soetamise küsimus. Kas võidab visiitkuub või talaar, see küsimus on senini veel otsustamata.

Nüüd heidame põgusa pilgu surmajuhutemite registreerimisele. Surmaakt sisaldab üldiselt ligikaudu samu andmeid, mis sünni- ja abieluaktki. Lisaks neile andmeile on muidugi suremisaeg ja -koht ja surma põhjus, mis märgitakse arstitunnistise järgi. Peale selle märgitakse surmaaktile veel surnu vanemate eesnimed, perekonnanimed ja surnu ema neiupõlveperekonnanimi. On surmajuhutum registreeritud, antakse välja tunnistis, õigemini küll teatis esitamiseks vaimulikule ja kalmistuülevaatajale. Surnute isikutunnistised saadetakse vastava kaaskirjaga tagasi isikutunnistist andnud asutisele.

Riia linna perekonnaseisuametis on teenistuses 22 inimest, neist üks perekonnaseisuameti juhataja ja üks abi. Viimased on ühtlasi ka perekonnaseisuametnikud. Perekonnaseisuameti koostisse kuuluvad veel perekonnaseisuameti asjaajaja ja arhivaar. Eraldi ametiruumid on perekonnaseisuameti juhatajal, tema abil ja arhivaaril. Muu personaal töötab ühes suures nn. „operatsioonisaalis“, kusjuures iga laua juurde on laest allarippuval klaastahvlikesel märgitud, milliseid ülesandeid ühe või teise laua juures täidetakse, mis näis tunduvalt kergendavat kodanikkude orienteerumist perekonnaseisuametis.

Pole vast liigne ja huvituseta teada ka veel seda, et sünni-, abielu- ja surmaregistrid peetakse samuti kahes eksemplaris kui meil, kuid selle vahega, et teised eksemplariid pole seal lahtiste lehtedena, vaid köidetud raamatuisse.

Lõpuks ei saada siinkohal jätta märkimata ka Riia linna perekonnaseisuameti juhataja hr. Šmemann'i sõbralikku vastutulekut ja abivalmust nende ridade kirjutajale Riia linna perekonnaseisuametiga tutvumisel.

Kroonika.

Linnade laenuid Soomes.

Soome linnadel oli laene 1. jaanuariks 1937 kõigi linnade kohta kokku 2 324 371 804 mk. Eelmise aasta alguseks oli laene 1 819 919 224 mk. Seega on raamatute järgi võlad aasta jooksul suurenenud 27,7%. Tegelikult on suurenemine siiski tingitud osalt võlgade ümberarvestamisest, peamiselt Helsingis. Nimelt arvestas Helsingi oma välisrahalist võlad nimesväärtuselt ümber kursiväärtusele, millega võlasumma suurenes ligemal 300 000 000 mk. võrra. Peale selle kasustas Helsingi ümmarguselt 100 000 000 mk. obligatsioonilaene seniste ebasoodsate laenude tasumiseks. Viimase aasta summas aga figureerivad need summad kahekordselt. Hoolimata sellest, pole võla suurenemise protsent Helsingis suurim, vaid tõusu suhtes on esikohal Hamina, kus võlad viimase aasta jooksul suurenesid 181,0% võrra. Helsingi asub teisel kohal 51,2%-ga. Üldse on võlad suurenenud 13 ja vähenenud 25 linnas. Suurim on vähenemine Loviisas — 45,4%, teisel kohal on Hämeenlinna, kus võlg vähenes 25,2%. Ülemaaliselt oli võlgasid linnadel keskmiselt elaniku kohta 3342,1 mk. Suurim oli võlakoorem keskmiselt elaniku kohta Helsingis — 5642,9 mk., teisel kohal oli Turu, kus ühe elaniku kohta oli laene keskmiselt 4975,8 mk. Kõige vähem oli võlgu keskmiselt elaniku kohta Hämeenlinnas — 117,0 mk. Teisel kohal oli Mikkeeli, kus elaniku kohta oli laene keskmiselt 402,3 mk.

Aleveil oli laene üldse 75 185 294 mk., milline summa ületab eelmise aasta summa 11,9% võrra. Keskmiselt oli laene kõigi alevite kohta kokku ühe elaniku kohta 650,7 mk. Kõige rohkem keskmiselt elaniku kohta oli laene Haagal — 2009,2 mk. ja kõige vähem Riihimäel — 176,8 mk.

Seksuaalnõuandla sulgemine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu otsusel suleti 1. augustist 1937 alates linna seksuaalnõu-

andla, põhjusel, et teadumused on näidanud, et nõuandla tegevus ei vasta püstitatud sihtidele.

Väikekorterite ehitamine Turus.

Turu linnavolikogu leidis, et on vaja linna ehitada 100 perekonna jaoks väikesi kortereid. Kohaseimaks lahenduseks peeti omakodude ehitamine ja poolkommunaalse ehitusühingu kaudu korterite ehitamine. Hoonete tüüpina soovitati puust reamaju ja kivist mitmekordseid maju. Vastava kava kohaselt antakse puust reamajade ehitamiseks laenu riigi omakodufondist 75% ja linna summadest 25%, tingimusel, et see tasutakse 15 aasta jooksul ühes protsentidega. Kivimajade ehitamiseks kavatsetakse anda vähemalt 50% hüpoteeklaenu, 35% linna poolt tagatud pangalaenu, kuna 15% moodustatakse aktsiakapitalina, mida aga ka võib saada laenuna linnalt, tingimusega, et see ühes protsentidega tasutakse linnale 15 aasta jooksul.

Tiisikussaanatooriumi laiendamine Tamperes.

Tampere linnavolikogu kiitis heaks tiisikussaanatooriumi laiendamise kava, mille järgi ehitatakse juurde uus osakond 102 haigekohaga. Juurdeehitus maksuks 10 430.000 mk.

Haigla ehitamine Kemisse.

Kemi linnavolikogu volitas linnavalitsust andma linna summadest riigile 900 000 mk., kui maaomavalitsus ka võtab osa Kemisse ehitatava riikliku haigla püstitamise kuldudest, kuid kui maaomavalitsus ei võta osa, siis 1 000 000 mk., tingimusega, et esimesel juhtumil saab linn ehitatavas riigi haiglas 18 ja viimasel juhtumil 20 kohta. Haigla ülalpidamine tervikuna jääks riigi kanda. Ühtlasi volitas linnavolikogu linnavalitsust andma riigile haigla alla krundi tasuta, kui linnale kuuluvaist maaaladest leidub riigile vastuvõetav krunt.

A S **TEKLA**

RIIDEKAUPLUSED

Tallinn, S. Karja 15

Tallinn, Pärnu 6

Haapsalu, Kuressaare,
Mustvee, Narva, Petseri,
Pärnu, Rakvere, Valga,
Viljandi, Võru.

„Linnad ja Alevid“

Esti Linnadeliidu häälekandja

omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende ilmub 1937./38. a. X aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevikavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit)—kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6

Telefon 431-58.